



*O'zbekistonda
turizmni rivojlantirishda tarixiy
muzeylarning o'rnini*

*XALQARO ILMIIY - AMALIY
KONFERENSIYASI*

23-MART, 2021-YIL

SHAHRISABZ

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI,
INNOVATSION RIVOJLANISH VAZIRLIGI,
MADANIYAT VAZIRLIGI**

QASHQADARYO VILOYAT HOKIMLIGI

**NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI SHAHRISABZ FILIALI**

SHAHRISABZ DAVLAT MUZEYI QO‘RIQXONASI

**QASHQADARYO VILOYAT TARIXI VA MADANIYATI
DAVLAT MUZEYI HAMKORLIGIDA**

**O‘ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA
TARIXIY MUZEYLARNING O‘RNI**

**Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi
23-mart, 2021-yil**

**THE ROLE OF HISTORICAL MUSEUMS IN THE
DEVELOPMENT OF TOURISM IN UZBEKISTAN**

**International scientific-practical conference
march 23, 2021**

**РОЛЬ ИСТОРИЧЕСКИХ МУЗЕЕВ В РАЗВИТИИ
ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ**

**Международная научно-практическая конференция
23 марта 2021 г.**

Shahrisabz – 2021

ANJUMAN TASHKILY QO‘MITASINING TARKIBI:

A.Umarov	TDPU rektori, tashkiliy qo‘mita raisi
B.Abdullayeva	TDPU, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, rais muovini
A.G‘aniyev	TDPU Shahrizabz filiali direktori, a‘zo
U.Marasulova	TDPU Shahrizabz filiali Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, a‘zo
T.Xudoyqulov	TDPU Shahrizabz filiali “Chet tillar va gumanitar fanlar” kafedrası mudiri, a‘zo
A.Muxammadiyev	TDPU Shahrizabz filiali “Pedagogika” fakulteti dekani, a‘zo
A.Sagdullayev	t.f.d., akademik, O‘ZMU, a‘zo
O‘.Mavlonov	t.f.d., prof., O‘ZMU, a‘zo
B.Aminov	t.f.n., dots., O‘ZMU, a‘zo
SH. Voxidov	t.f.d., prof., Tojikiston Panjikent pedagogika instituti, Tojikiston, a‘zo
S.Abdirakmanov	“Sulaymon-TOO” nomli milliy tarixiy-archeologik kompleks muzey bosh direktori, Qirg‘iziston, a‘zo
A.Omelchenko	t.f.n., Rossiya davlat Ermitaj muzeyi xodimi, Rossiya, a‘zo
A. Saripbekova	M.Avezov nomidagi Janubiy Qozog‘iston universiteti, Qozog‘iston, a‘zo
B.Eshov	t.f.d., prof, QarDU, Ijtimoiy fanlar va tarix fakulteti dekani, a‘zo
B.Mamadiyev	Qashqadaryo viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi direktori, a‘zo

Taqrizchilar:

B. Eshov	<i>tarix fanlari doktori, professor</i>
Yu. Ergasheva	<i>tarix fanlari doktori, professor</i>

Pedagogika fanlari nomzodi U.Marasulovanning umumiy tahriri ostida

**To‘plamda nashr etilgan maqola va tezislardagi ma’lumotlarning
haqqoniyligiga mualliflar mas’uldirlar.**

Nizomiy nomidagi TDPU Shahrizabz filiali navbatdan tashqari Kengashining
3 –sonli Qaroriga asosan nashrga tavsiya qilingan.

KIRISH SO‘ZI

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston xalqining bebaho tarixiy, madaniy hamda ma’naviy merosini asrab-avaylash, chuqur o‘rganish, yosh avlodga targ‘ib qilish, muzeylar faoliyatini doimiy takomillashtirib borish, ichki va tashqi turizmni har tomonlama rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi.

Darhaqiqat, tarix tajribasi hamda madaniy merosni o‘rganish va targ‘ib etish-hozirgi davrda ro‘y berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy o‘zgarishlarni yanada chuqurroq idrok etish va tushunib yetishga, istiqbol yo‘lida yangidan-yangi taraqqiyot uchun ulkan zamin yaratish hamda shu asosda jamiyat rivojiga hissa qo‘shish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Mavjud imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanish esa davr talabidir.

Ushbu davr talabidan kelib chiqib Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetining Shahrisabz filiali tomonidan “O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishda tarixiy muzeylarning o‘rni” mavzusida xalqaro ilmiy amaliy konferensiya tashkil etildi. Bu konferensiyaning asosiy maqsadi – O‘zbekistonda ichki va tashqi turizmni yanada rivojlantirish istiqbollari o‘rganish; xalqaro turizm uchun mamlakatdagi mavjud imkoniyatlarni tahlil etish; ichki va ekoturizm imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish; turizmni xalqaro miqyosda taraqqiy etishida muzeylarning ahamiyatini ko‘rsatib, ilmiy asoslashdan iborat.

Shunday ekan, hozirgi zamonaviy tarixiy haqiqatida – O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng – ma’naviy merosni, jumladan, moddiy madaniyat sohasini saqlash, muhofaza qilish, tiklash va ularni rivojlantirish muammolari tarixiy ahamiyatga va qimmatga egadir. Zero, ular o‘zbek xalqining ma’lum tarixiy davrlarida moddiy va nomoddiy madaniy meros durdonalari sifatida milliy tenglikning umumiy tamoyillari in’ikosi bo‘lib, kelgusi avlod uchun muhim ma’naviy vazifani bajaradi.

O‘zbek xalqining ko‘hna va boy moddiy - madaniyati asrlar osha qudratli ma’naviyat manbai bo‘lganligi o‘tmish tarix zarvaraqlaridan ma’lum. Ko‘p asrlik o‘zbek xalqining moddiy madaniyati hozirgi kunda juda boy an’anaviy va zamonaviy namunalarga ega. Ular ma’lum vaqtlarda o‘zgarishlar jarayoniga duch kelgan. Hozirgi saqlanayotgan muzey eksponat namunalari umuminsoniy sivilizatsiyaning noyob qadriyati bo‘lib xizmat qilmoqda.

Shu o‘rinda ta’kidlash lozimki, O‘zbekistonning bugungi tashqi iqtisodiy faoliyatida turizmning tarixiy-madaniy yo‘nalishi muhim ahamiyat kasb etadi. Tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish esa, milliy-madaniy merosni asrash, restvaratsiya qilish, mavjud muzeylar ishlarini takomillashtirish, ixtisoslashgan mintaqaviy muzeylar tashkil etishni tarmoqlarida turistik hamda tarixiy-madaniy imkoniyatlarni keng targ‘ibot etish talab etiladi.

Tashkil etilayotgan bu konferensiya ushbu vazifalarning bajarilishida muayyan darajada xizmat qilib, ushbu konferensiya ilmiy to‘plamidagi maqolalar tarixiy geografiya bilan ichki turizmnining bog‘liqliligi, tarixiy o‘lkashunoslikni turizm va muzeyshunoslik nuqtai nazaridan tahlillar, Qashqadaryo vohasida turizmni rivojlantirish istiqbollari, muzey eksponatlarini asrab-avaylash texnologiyalari, ochiq muzeylar, muzey pedagogikasi kabi masalalarga bag‘ishlangan.

*Alisher Yusubjanovich Umarov,
Nizomiy nomidagi Toshkent davlat
pedagogika universiteti rektori*

ЎҚУВЧИЛАРНИ ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШДА МУЗЕЙ ПЕДАГОГИКАСИНИ РОЛИ

PhD. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович
*ТВЧПДИ Гуманитар фанлар факультети,
Тарих кафедраси катта ўқитувчиси,
(Ўзбекистон)*

Бугун жамиятимиз шахсни маънавий-ахлоқий жихатдан тарбиялаш борасида жиддий муаммоларга дуч келмоқда. Мазкур муаммоларга гиёхвандлик, алкоголизм, жиноятчилик, ёшлар ўртасида салбий гоё ва мафқураларнинг оммалашиб бораётганини мисол қилиш мумкин.

Миллий, маънавий қадриятларга, аввало ахлоқий қадриятларга бўлган эътибор ўрнига, ёшлар орасида лоқайдлик, худбинлик, сабабсиз тажовузкорлик, озодлик тушунчасини истаган ишни қилиш сифатида тушуниш, катталарга нисбатан эҳтиром кўрсатмаслик каби иллатлар бўй чўза бошлади. Шу боис, ўқув масканларида ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг яхлит тимизини ишлаб чиқиш болалар ва ёшларда фуқаро сифатида ўзини ўзи англаш туйғусини шакллантириш ва маънавийли қилиб тарбиялаш билан боглиқ муаммоларни енгилш имконини беради. Бу учун ўқувчиларда бунёдкорлик руҳини, ўтмиши, бугуни ва келажаги учун масъулият ҳиссини шакллантириш учун шароит яратиш лозим.

Ахлоқий-инсоний қадриятларни тиклаш учун музей иши, таълим ва маданиятни интеграция қилиш жараёни жуда муҳимдир. Улар ягона бир тизимга бирлаштирилса, музей ва таълим киши маънавиятини юксалтириб, унда ватанпарварлик ҳиссини шакллантиради.

Ватанпарварлик тарбияси педагогик вазифа ҳисобланади ва жамиятнинг маънавий ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида муҳим ўрин эгаллайди. Ватанпарварлик тарбияси тизими ўқувчиларнинг Ватанни ҳимоя қилиш бурчини бажариш истаги ва қобилиятининг шаклланишига, болаларни нафақат билим эгаллаш ва ўз халқи қадриятларига ҳурмат руҳида тарбиялашга, балки бошқа халқ, уларнинг маданияти, урф-одати ва ирқий ҳолатларга тоқатсизлик билан ёндашишга йўналтирилган билиш фаолиятини ташкил этиш мазмуни, шакли ва методлари мажмуидир.

Музей педагогикаси тарихий, маданий таълим билан боглиқ муаммоларни ечишда ўқитувчи имкониятларини сезиларли даражада кенгайтиради. У болаларнинг эътиборини уни ўраб турган ҳодисаларга жалб қилишга қаратилган бўлиб, музей, ундаги нодир нарсаларнинг аҳамиятини ҳис қилишга, ўтмиш меросимизни, оилавий ёдгорликларни кадрлашга ёрдам беради. Буларнинг барчаси ўқувчилар ҳаётини янада қизиқарли ва таассуротга бой қилади, уларнинг маданиятини оширади, ақлий салоҳиятини кўтаради, дунёнинг англашга йўл кўрсатади. Ватанпарварлик тарбияси тизимининг таркибий қисмларига ўқув жараёни, синфдан ташқари ва мактабдан ташқари ишларни кўрсатиш мумкин. Ватанпарварлик тарбиясининг замонавий шакллари сифатида педагоглар қуйидагиларни кўрсатишади: бошқарув ва ўзини ўзи бошқариш шакллари, когнитив шакллар, кўнгилочар шакллар каби қисмларга бўлинувчи жамоавий, гуруҳ, индивидуал шакллар. Музей ижтимоий-маданий ҳаётнинг бир қисми бўлиб, у киши фаолиятининг ижтимоий, моддий ва маънавий шартлари, музей-педагогикаси фаолияти натижасида шаклланадиган муносабатлар сифатида намоён бўлади. У бир қанча компонентларни ўз ичига олади: музей яқинидаги жой, музей биноси, экспозициялар, экспонатлар. Музей педагогикаси қуйидаги асосий педагогик муаммони ечишга имкон беради: болани билим олишга қизиқтириш, Ватанини севиши, унинг тарихий-маданий мероси, ўз аجدодлари, ўз илдизини ўрганишга интилиши, музей орқали ўз шахри, қишлоғи, оиласи тарихи билан танишиши учун қандай ўқитиш керак?

Музей педагогикаси воситасида ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш моделини амалга ошириш— ўқувчиларни ижодий фаолият, ўқув машғулотида ташқари ижодий ривожлантирувчи ишларга жалб қилиш орқали уларда ватанпарварлик ва маънавий-ахлоқий сифатларни шакллантиришга ёрдам беради. Ўқувчиларда ватанпарварлик тарбияси

бўйича мактаб музейи иши куйидаги вазифаларни бажаришга имкон беради: музей педагогикаси билан таништириш орқали таълим соҳасини кенгайтириш; ижодкор шахсни ривожлантиришни уйғунлаштириш; миллий мафқурани шакллантириш; анъаналарни сақлаш, азалий кадрларга қайтиш; ўз ватани фуқароларини ватанпарварлик руҳида тарбиялаш; янги музей учун аудитория шакллантириш; музей таъсир доирасини кенгайтириш. Мактаб музейи ўқитувчиларга тарих, маданият билан боғлиқ таълим соҳаларидаги масаларни ечишга ёрдам беради. У ўқувчига жонли тарих билан юзлашишга имкон беради. Музей педагогикасининг вазифаси — ўқувчиларда бунёдкорлик фазилатини шакллантириш, ўтмиш, бугун ва келажак учун масъулиятни ҳис қилдириш, тарихий ва бошқа материалларни механик тарзда ёдлаб олиш эмас, балки уларга ҳис этиш орқали баҳо беришга ўргатишдир.

Мактабларда ташкил этиладиган “Менинг шахрим”, “Менинг замондошим”, “Шаҳрим тарихи” каби кўرғазмалар, кичик музей хоналари маданий-маърифий, услубий, ахборот фаолиятини йўлга қўйиш асосида ташкил этилади ва болаларнинг ўзини ўзи бошқариш тизимини ривожлантириш билан боғлиқ.

Мактаб музейлари ишида асл тарихий предметлар, тарихий ва маданий ёдгорликлар билан ишлаш метод ва усуллари асосий рол ўйнайди. Музейда сақланаётган материаллар асосида шаҳар тарихи, маданиятга бағишланган синф соатлари ўтказилади. Бундан ташқари, тарихчилар билан давра суҳбатлари ҳам уюштирилади. Ўқувчиларга ўлкашунослик, туризмга бағишланган конференцияларда ўз илмий ишлари билан қатнашишга имкон яратиш ҳам бу борадаги ишлар самарадорлигини оширишга ўз фойдасини бермай қолмайди. Халқимиз, давлатимизнинг асосий вазифаси миллий гоё асосида маданиятли шахсни вояга етказишдир. Зеро, инсониятнинг маданиятдан ташқаридаги ривожланиши маъносиздир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ванслова, Е. Г. Музейная педагогика / Е. Г. Ванслова // Воспитание школьников — 2015 – №5. — С. 27–42.
2. Веселова, Е. Г. Школьный музей как уникальная развивающая среда и воспитательная среда образовательного учреждения [Текст].
3. С.А. Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихини ўқитишда “Зафарнома”дан фойдаланишни имкониятлари. *Science and Education*. 1(7). 192-198
4. Сулаймон Амиркулович Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида интеграциялашган технологиялардан фойдаланиш. *Science and Education*. 1(8). 666-671
5. Ҳайдаров С. (2020). Ўзбекистон тарихи дарсларида педагогик технологияларни уйғунлашган ҳолда қўллашнинг методик талаблари. *Academic Research in Educational Sciences*. 1 (3). 1313-1321.
6. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович. (2020). Тарих фанини ўқитишга оид экологик муаммолар масаласи «ScientificProgress» *Scientificjournal* 1(1). 12-17.
7. С.А. Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида тасвирий санъат асарларидан фойдаланиш. *Science and Education*. 1(9). 458-461.
8. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович. (2021). Ўзбекистон тарихи фанини ўқитишда тасвирий санъат асарларидан фойдаланишнинг ўзига хослиги «ScientificProgress» *Scientificjournal* 1(3). 9-14.
9. Khaydarov S.A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. *International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. Conference Proceedings*. Page 41-43.
10. Ҳайдаров. С. (2021). Ёшларда ватанпарварлик ҳиссини тарбиялашда “Бобурнома” асарига ишланган миниатюраларнинг аҳамияти. Ҳалқаро илмий-амалий конференцияси тўплами. 33-37 б.
11. Ҳайдаров. С. (2021). Заҳириддин Муҳаммад Бобур хорижлик татқиқотчилар нигоҳида: подшоҳлик мўйқалами. Ҳалқаро илмий-амалий конференцияси тўплами. 43-46 б.
12. Сулаймон Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихи фани дарслари самарадорлигини оширишда тасвирий санъат воситаларининг роли. *Science and Education*, 1(6), 174-179.

111	Каримов Б.	Қарши шаҳри хунармандчилигининг ўлкашуносликни ўрганишдаги аҳамияти.	249
112	Тилаев Э.	Туризм ривожланиши мамлакат иқтисодиёти омили.	253
8 – SHO‘BA: MUZEY PEDAGOGIKASINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT-TA’LIM TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALAR Moderator: p.f.n. U.Marasulova			
113	Abdullayeva B.S.	Muzeylarni o‘rganish va o‘rgatish jarayonlarining xalq ta’limi va oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorligi.	255
114	Марасулова У.	Важность развития музейной педагогики в системе образования.	257
115	Терехова О.Е.	Музейная педагогика как средство творческого развития дошкольников.	261
116	Яздонов У.Т.	Музей педагогикасини ривожлантиришда медиа ахборот тизимнинг ўрни.	262
117	Ҳайдаров С.А.	Ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда музей педагогикасини роли.	265
118	Саипова М. С.	Меъморий нақшлардаги замин-инсон-борлик фалсафаси.	267
119	Niyazova F.	The role of modern computer information technology and historical regional studies in the field of the history of our country.	268
120	Булатов С. С., Пўлатов М. А., Холмуродова Ф. Ф.	Педагогикани ривожлантиришда рамзларнинг инновацион ечими.	270
121	G‘afforov Ya. X., Nigmatov A. X.	Muzei pedagogikasi va axborotlashtirish texnologiyasi.	272
122	Саидов М. С., Курбанова Ш. Т.	Yoshlar tarbiyasida islom dinining o‘rni.	275
123	Ruziyeva O.	Possibilities of using pedagogical technologies in music education.	278
124	Qurbonova N. S., Islamova A. H.	Spiritual development and national identity the place of museums in society.	279
125	Boyyigitov Sh.	Talabalarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda ma’ daniy me’roslarimizning o‘rni.	281
126	Ходжаева Д.Д., Қудратов Д.	Музей педагогикасининг инсон маънавиятига таъсири.	282
127	Yangiboyev G‘.R., Ergasheva M. A.	Milliylik va o‘zlikni anglashda ma’naviy qadriyatlarining o‘rni.	284
128	Allayorov I.X., Xalimov Z., O‘razmatova D.	Yosh avlod tarbiyasida muzeylarning o‘rni.	285
129	Аманова Д. К	Мактабгача ёшдаги болаларда мусиқа маъданиятини шакллантириш.	288
130	Бобожонов Д.К.	Хива шаҳрида замонавий музей.	289
131	Yaxiyaxonova M.M., Abdunazarova Z. Sh.	– Zamonaviy axborot texnologiyalari tizimida virtual muzeylarning o‘rni.	291